

ปราสาทนกหัสติลิงค์ กับ ความเชื่อของชาวล้านนา

Castle of the Hatsadiling and Lanna Beliefs

พระครูศรีรัตนกร.ผศ.ดร.. พระอัคราภิกุทธิ์ สิริวิฑฒโน.ดร.

คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เชียงราย

Thanit_loonlawan@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 2 ประการคือ 1. เพื่อศึกษาประวัติและความเป็นมาของนกหัสติลิงค์ 2. เพื่อศึกษาความเชื่อของคนล้านนาในพิธีศพพระเถระ เป็นบทความวิชาการเชิงคุณภาพค้นคว้าเชิงเอกสาร พบว่า นกหัสติลิงค์เป็นนกในวรรณคดีไทย ตัวเป็นนก หัวเป็นราชสีห์ มีงวง มีงา มีพลังกำลังมากเป็น 5 เท่าของช้าง เนื้อสีแดงเป็นมังสาหารและเป็นพาหนะของผู้มีบุญ วัฒนธรรมของคนล้านนาเกี่ยวกับพิธีศพนั้นเป็นความเชื่อที่ฝังรากลึกในวิถีชีวิตของคนเมืองมานานนับหลายร้อยปี เมื่อมีคนตายจะต้องจัดงานศพขึ้นเพื่อเป็นการไว้อาลัยแก่คนตายอย่างสมเกียรติ พิธีศพของคนล้านนาจะมีความแตกต่างจากพิธีศพของคน ในภาคอื่นคือการจัดแต่งปราสาทใส่ศพประดับประดาด้วยดอกไม้สดหรือแห้งให้แลดูสวยงามนัยว่าเพื่อเป็นการยกย่องผู้ตายให้ได้ขึ้นไปสู่สวรรค์ชั้นฟ้า

คำสำคัญ : ปราสาท.นกหัสติลิงค์.ความเชื่อ.ชาวล้านนา

Abstract

This academic article has 2 objectives. namely. 1. to study the origin and history of the Hatsadiling bird; 2. to study the Lanna beliefs in the funeral ceremonies of senior monks. This document-based article shows that the Hatsadiling is a bird in Thai literature with the body of a bird. the head of a lion. a trunk. tusks. and the strength of 5 elephants. Its red flesh is the meat and vehicle of a man of merit. This Lanna tradition of funeral ceremonies has deep roots in the way of life of the northern people over hundreds of years. When a person dies. a funeral ceremony must be held in memory of the deceased person. appropriate to his status. The funeral ceremonies of Lanna people differ from those of other regions. in that a castle is built to house the body. decorated with fresh or dried flowers so as to look beautiful. in order to exalt the deceased person to rise up into the heavenly realms.

Keywords : Castle. Hatsadiling. Beliefs. Lanna

บทนำ

ในมหาเวสสันดรชาดก กล่าวถึงบรรดาสัตว์ทั้งหลาย ทั้งสัตว์ไม่มีเท้า สัตว์สองเท้า และสัตว์สี่เท้าในหิมพานต์ไว้มากมาย สำหรับสัตว์ประเภทนก ในป่าหิมพานต์ 4 จำพวก ได้แก่ ชิวปุตตา มีหงส์ เป็นหัวหน้า. ชิวปุตตปิยาจโน มีนกยูงเป็นหัวหน้า. ปิยาปุตตปิยานันทา มีนกการเวก เป็นหัวหน้า และนันทิกา มีนกหัสติลิงค์ เป็นหัวหน้า (วรวีทย์ คงคปญโญ. 2554 : 15) แสดงว่านกหัสติลิงค์ มีกำลังอำนาจ มีความสามารถ จึงได้เป็นหัวหน้าของกลุ่มนันทิกา ปกครองนกชนิดอื่นๆ ในกลุ่มของตนเองได้ นกหัสติลิงค์ หรือนกหัสติน หรือนกหัสตินทร์ คำศัพท์ภาษาบาลีว่า หตติลิงคสกุณ หมายถึง นกมีเพศเหมือนช้าง แต่ชาวล้านนาเรียกสั้นๆ ว่า นกหัต เป็นสัตว์หิมพานต์ชนิดหนึ่ง ว่ามีขนาดใหญ่มาก มีกำลังมหาศาล เทียบเท่าช้างสาร 5 ตัว ลำตัวเป็นนก มีปีก มีหาง อย่างนก แต่หัว เหมือนช้าง มีงวง มีงา

ปราสาทนางศพโดยทั่วไปจะนิยมใช้ในพิธีศพของคนในภาคเหนือเท่านั้น สันนิษฐานว่าน่าจะเป็นวัฒนธรรมที่รับมาจากเมืองเชียงรุ่งแห่งสิบสองปันนา ซึ่งถือว่าเป็นต้นตระกูลเผ่าพันธุ์ไทแต่ดั้งเดิม ในบรรดาพิธีศพของคนล้านนาดูเหมือนว่า พิธีศพของพระเถระจะได้รับความสนใจเป็นพิเศษ นอกจากคณะครุฑจากบ้านเหนือบ้านใต้จะเดินทางมาร่วมงานอย่างอุณหนาผาค้างแล้ว ปราสาทใส่ศพของพระเถระชาวล้านนาก็นับว่ายี่ใหญ่ไม่แพ้ปราสาทใส่ศพของบรรดาเจ้านายฝ่ายเหนือ ตามคติความเชื่อโบราณของล้านนา เจ้านายและพระเถระได้รับการยกย่องในสังคมว่าเป็นชนชั้นสูงและเมื่อสิ้นชีพไปแล้วจะไปจุติในภพที่สูงกว่า หรือเป็นเทพสถิตอยู่ในสวรรค์ชั้นต่าง ๆ ของเขาพระสุเมรุ อันเป็นความเชื่อที่เกิดขึ้นจากความเชื่อระหว่างศาสนาพุทธและพราหมณ์ผสมกัน (มณี พยอมยงค์. 2548 : 75)

ความเชื่อดังกล่าวนำไปสู่การสร้างสรรค์และจัดรูปแบบพิธีศพที่ตอกย้ำถึงแนวคิดที่จะมุ่งไปสู่สวรรค์ให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการสร้างเมรุปราสาทอันเป็นตัวแทนของวิมานสถิตบนพระสุเมรุ ซึ่งเป็นแกนกลางของจักรวาลมียอดปลายอยู่ในชั้นดาวดึงส์ หรือการจัดพิธีทางพุทธ เช่น บังสุกุล กรวดน้ำให้แก่ผู้ตาย ซึ่งชี้ให้เห็นการสังสมกุศลบารมี อันจะนำไปสู่ภพที่ดีกว่าคือ นิพพาน ตามประเพณีที่ทำกันมาแต่โบราณ งานศพของพระสงฆ์จะมีพิธีทำบุญทำทานกันอย่างใหญ่โต มีงานมหรสพและการละเล่น เพื่อลดความวิเวกโศกเศร้า อีกทั้งยังเป็นการเสริมบรรยากาศให้เกิดมโนภาพของวิมานชั้นฟ้า โดยเฉพาะปราสาทใส่ศพอันเป็นที่สถิตของผู้ตายบนสวรรค์นั้นก็ได้รับการตกแต่งประดับประดาอย่างสวยงามอลังการ ซึ่งทำเป็นรูปนกหัสติลิงค์ ว่ากันว่า นกหัสติลิงค์เป็นนกในวรรณคดีไทยตัวเป็นนก หัวเป็นราชสีห์ มีงวง มีงา มีพละกำลังมากเป็น 5 เท่าของช้าง เนื้อสีแดงเป็นมังสาหารและเป็นพาหนะของผู้มีบุญ ดังนั้นในพิธีงานศพของพระเถระเราจึงเห็นปราสาทบรรจุศพทำเป็นรูปนกหัสติลิงค์ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). 2551 : 14) ตำนานมูลศาสนา กล่าวว่า นกหัสติลิงค์จะอาศัยอยู่บนจิกผา คอยปรนนิบัติอนุสิขุญาติครั้งหนึ่งวาสุเทพดาบส (แห่งดอยสุเทพ) หรือกับสุกกทันตฤาษี (เมืองละโว้) คิดอยากสร้างเมืองหริภุญไชย อยากได้เปลือกหอยสังข์จึงใช้ให้นกหัสติลิงค์ไปคาบเอาหอยสังข์กลางมหาสมุทร ในหนังสือเล่าเรื่องไตรภูมิ ของพระยาอนุมานราชธน ซึ่งแปลจากคัมภีร์ไตรภูมิพระร่วงของพญาโลแห่งนครสุโขทัย กล่าวว่าการทำงานของชาวอุดตฤกระ ซึ่งเป็นผู้มีบุญนั้น จะนิยมห่อศพด้วยผ้าขาวแล้วนำไปวางไว้กลางแจ้ง แล้วจะมีนกหัสติลิงค์มาคาบหรือคืบไปทิ้งในที่อื่น (ตำนานมูลศาสนา 2549 : 20) “...อันว่านกนั้นไล่ ลางอาจารย์ว่านกหัสติลิงค์ลางอาจารย์ว่านกอินทรี ลาง

อาจารย์ว่านกกด อันมาคาบเอาศพไปเสียนั้น ลางอาจารย์ว่าเอาตีนคืบไปเสีย...” ขณะเดียวกันในตำนานสิงหนาทภูมิ ประเพณีเมืองเชียงแสน กล่าวว่า ตัวราชครูเจ้าวัดหลวงอนิจกรรมไปแล้ว ใส่ปราสาทต่างรูปนกหัสติลิงค์ ส่งสารด้วย เรือฟางกลางแม่น้ำของ ซึ่งจะเห็นว่าในอดีตพิธีศพของพระเถระมักจะเกี่ยวข้องกับนกหัสติลิงค์โดยจะนิยมสร้าง ปราสาทหรือเมรุบรรจุศพเป็นรูปนกหัสติลิงค์การประดับประดาปราสาทศพของพระครูหรือนักพรตมากกว่าของคนทั่วไป โดยเฉพาะระดับเจ้าอาวาส หรือ พระที่มีอายุพรรษามาก ๆ หรือเป็นที่เคารพนับถือของชาวบ้าน ก็จะจัดงานที่ยิ่งใหญ่มากขึ้น สำหรับการจัดงานศพของพระในภาคเหนือจะนิยมเก็บศพของพระไว้จนถึงหน้าแล้งหรือราวเดือน มีนาคมจนถึงเดือนเมษายน การสร้างไม้ศพหรือเมรุนั้นจะประกอบด้วยไม้จิงเป็นพื้น ลักษณะรูปแบบของไม้จะเป็น ทรงปราสาทมีเสาดั้งแต่ 12 ต้นขึ้นไป มีฐานตั้งอยู่บนนกหัสติลิงค์ ศรัทธาชาวบ้านจะชักลากเมรุไปเผา มีฆ้องกลองเครื่อง แห่ ไประหว่างที่เคลื่อนปราสาทศพไปจะมีคนตีกลองสดาล หรือที่คนเมืองเรียกว่า “ปาน” การตีกลองสดาลนั้นผู้ที่จะ เดินไปตีไปตั้งแต่หัวขบวนจนถึงท้ายขบวน วนไปมาจนกว่าปราสาทจะถึงที่เผา (สุกัญญา สุขฉายา. 2556 : 39- 42)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติและความเป็นมาของปราสาท “นกหัสติลิงค์”
2. เพื่อศึกษาความเชื่อของคนล้านนาในพิธีศพพระเถระ

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิชาการนี้เป็นเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยได้แบ่งการดำเนินการเป็นขั้นตอน รายละเอียดดังนี้

1. ศึกษาจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ คือ ค้นคว้าข้อมูลจากคัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาบาลี และภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พร้อมทั้งอรรถกถาและฎีกาต่างๆ ประกอบไปด้วย พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถา แปล ชุด 91 เล่ม พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม
2. ศึกษาจากเอกสารชั้นทุติยภูมิ คือ ค้นคว้าข้อมูลจากตำรา เอกสาร งานวิทยานิพนธ์ หรืองานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องของนักวิชาการทางพระพุทธศาสนา ประกอบไปด้วย ความเป็นมาของปราสาท “นกหัสติลิงค์” ความเชื่อของคนล้านนาในพิธีศพพระเถระ
3. นำข้อมูลเอกสารชั้นปฐมภูมิและทุติยภูมิมาตรวจสอบให้ถูกต้อง เพื่อวิเคราะห์ในเชิงสังเคราะห์เนื้อหา อธิบายความให้เห็นข้อเท็จจริง ตอบโจทย์เนื้อหาตามวัตถุประสงค์ จากนั้นนำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์มาเรียบเรียงตามโครงสร้างเนื้อหา และนำข้อมูลทั้งหมดมาสรุปผลการวิเคราะห์
4. ประชุมกลุ่มย่อย สำนวณ สัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึก
5. นำเสนอผลการวิจัย
6. นำผลงานที่ได้รับจากการวิจัยไปเผยแพร่ทั้งในระดับชาติและนานาชาติ

การอภิปรายผล

บทความวิชาการ เรื่อง ปราสาทนักษัตรลึงค์ กับ ความเชื่อของชาวล้านนา ซึ่งมีงานวิจัยที่สอดคล้อง ดังนี้คือ นกหัสดีลิงค์: การเมืองเรื่องการนิยาม รหัสหมายชั้นชน ในสังคมวัฒนธรรมล้านช้าง พบว่า กระบวนการทางสังคมพิธีกรรมสถาปนากิจของกลุ่มคนที่แตกต่างของสังคมและวัฒนธรรมอีสานการเชื่อมโยงสร้างเรื่องราวตัวละครหรือผู้แสดงกลุ่มหนึ่งในสนามการรื้อฟื้นความทรงจำและสร้างความทรงจำทางสังคมอีกแบบหนึ่งการประกอบสร้างนักษัตรลึงค์ที่ถูกสร้างความหมายจากสังคมว่ามีได้เป็นร่างสพของคณธรรมาแต่เป็น คนมีที่บุญบารมีและประกอบคุณความดีซึ่งมีทั้งระดับสูงด้านชาติกำเนิดและชาติกำเนิดที่มาจากสามัญชนหากแต่สะสมความดี ตามแนวทางสังคมวัฒนธรรมอีสาน ผู้เป็นที่เคารพนับถือ นกหัสดีลิงค์ เป็นนกใหญ่ มีฤทธิ์มีกำลังมากและเมื่อถูกนำไปใช้ในพิธีกรรมสถาปนากิจแสดงว่าผู้ตายมีบุญบารมีมาก จึงอยู่บนหลังนกได้ นกหัสดีลิงค์สามารถนำดวงวิญญาณของผู้ตายไปสู่สวรรค์ได้เหล่านี้ล้วนเป็นวาทกรรม การสร้างความหมาย ความทรงจำทางสังคมที่ให้เกิดความแตกต่างทางสังคมวัฒนธรรมจึงมีลักษณะของวัฒนธรรมที่แฝงไว้ซึ่งอำนาจในการควบคุมสังคมกลุ่มหนึ่ง กรอบแนวคิดที่ใช้ในการศึกษาได้ใช้แนวคิดเรื่องพื้นที่ ของ ฮันรี เลอแฟบร์ (Henri Lefebvre) ซึ่งประกอบไปด้วยพื้นที่ทางกายภาพ พื้นที่ทางจินตนาการและพื้นที่ทางสังคมทำความเข้าใจในกระบวนการสร้างนักษัตรลึงค์ในมิติของกระบวนการสร้างและการเชื่อมโยงกับพื้นที่จนทำให้เกิดความหมายพิเศษและความเป็นอัตลักษณ์ของสังคมวัฒนธรรมจังหวัดอุบลราชธานี และงานวิจัยเรื่อง คุณค่าของปราสาทศพในจังหวัดเชียงราย พบว่า ประวัติความเป็นมาของการใช้ปราสาทศพในจังหวัดเชียงรายพบว่าในอดีตปราสาทศพใช้สำหรับเจ้านายชั้นสูงของสังคม และพระสงฆ์ทรงสมณะศักดิ์หรือพระสงฆ์ที่มีอายุพรรษามากเป็นที่นับถือของบุคคลทั่วไปเท่านั้น ต่อมาในภายหลังได้แพร่หลายมาสู่สามัญชนจนถึงปัจจุบันซึ่งจะมีการกำหนดลักษณะรูปทรงของปราสาทศพตามแต่สถานภาพของคนในสังคม สำหรับคุณค่าของปราสาทศพพบว่าปราสาทศพได้สร้างคุณค่าแก่สังคมในจังหวัดเชียงราย ในด้านคุณค่าด้านสังคม ด้านศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญา ด้านการศึกษา และ ด้านเศรษฐกิจ

สรุปและข้อเสนอแนะ

บทความวิชาการเรื่อง ปราสาทนักษัตรลึงค์ กับ ความเชื่อของชาวล้านนา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) เพื่อศึกษาประวัติและความเป็นมาของนักษัตรลึงค์ (2) เพื่อศึกษาความเชื่อของชาวล้านนาในพิธีศพพระเถระ ผลของการศึกษาตามวัตถุประสงค์มีข้อสรุป ดังต่อไปนี้

ประวัติและความเป็นมาของปราสาท “นักษัตรลึงค์” พบว่า นกหัสดีลิงค์ เป็นสัตว์ในป่าหิมพานต์ เป็นนกที่มีขนาดใหญ่ ตัวโต มีหัวเป็นนกมีปากเป็นงวงช้าง มีหางเป็นหงส์ มีพลังกำลังมากตั้งช้างเอราวัณ 3-5 เชือก รวมกัน โดยความเชื่อของชาวล้านนานิยมสร้างปราสาทนักษัตรลึงค์เพื่อบรรจุพระศพของกษัตริย์เจ้านายฝ่ายเหนือ รวมถึงพระมหาเถระชั้นผู้ใหญ่ที่มรณภาพลง เพื่อให้พิธีศพมีความสง่างาม สมฐานะบารมี และเป็นการส่งดวงวิญญาณไปสู่สรวงสวรรค์ชั้นพรหมโลก เทวโลก แต่ในปัจจุบันปราสาทนักษัตรลึงค์นิยมใช้ในพิธีศพของพระเถระชั้นผู้ใหญ่เท่านั้น ตำนานของนักษัตรลึงค์มีว่า สมัยโบราณหลายพันปีมาแล้ว ในนครดักกิลาเชียงรุ่งแสนหวิฟามหานคร

พระมหากษัตริย์แห่งนครนั้นถึงแก่สวรรคต ตามธรรมเนียมต้องอัญเชิญพระศพออกไปเผาปนกิจที่ทุ่งหลวง ครั้นนั้น พระมหาเทวีให้จัดการพระศพตามโบราณประเพณี ให้แห่พระศพออกจากพระราชวังไปยังทุ่งหลวงเพื่อถวายพระเพลิง ขณะนั้นมีนกสีกะโหลก หรือนกหัสติลิงค์ซึ่งกินเนื้อสัตว์เป็นอาหารบินมาจากป่าหิมพานต์ นกได้เห็นพระศพ และคิดว่าเป็นอาหารของเขาจึงบินโฉบลงมาเอาพระศพจะไปกิน เมื่อพระมหาเทวีเห็นเช่นนั้น ก็ประกาศให้คนต่อสู้กับนกหัสติลิงค์ เพื่อเอาพระศพคืนมา คนทั้งหลายก็อาสาต่อสู้กับนกหัสติลิงค์ แต่ก็สู้ไม่ได้และถูกนกหัสติลิงค์จับกินหมด ในครั้งนั้นธิดาแห่งพญาดักกะสีลาจึงอาสาเข้าต่อสู้กับนกหัสติลิงค์นั้น นางมีนามว่า สีดา นางสีดาได้ใช้ศร อาบยาพิษยิงนกหัสติลิงค์ นกหัสติลิงค์ถึงแก่ความตายตกลงมาพร้อมพระศพแห่งกษัตริย์องค์นั้น พระมหาเทวีจึงโปรดสั่งให้ช่างทำเมรุคือหอก้าวบนหลังนกหัสติลิงค์แล้วเชิญพระศพขึ้นประดิษฐานบนหลังนกหัสติลิงค์แล้วถวายพระเพลิงไปพร้อมกัน

ความเชื่อของคนล้านนาในพิธีศพพระเถระ พบว่า พิธีศพของพระเถระผู้สูงด้วยวัยวุฒิและทรงสมณศักดิ์ จะได้รับความสนใจเป็นพิเศษ ปราสาทใส่ศพของพระเถระชาวล้านนา จะยิ่งใหญ่ ไม่แพ้ปราสาทศพของบรรดาเจ้านายฝ่ายเหนือ ตามคติความเชื่อโบราณของคนล้านนา พระเถระและเจ้านายได้รับการยกย่องในสังคมว่าเป็นชนชั้นสูง เมื่อมรณภาพหรือสิ้นชีพไปแล้ว จะไปจุติ ในภพที่สูงกว่า หรือเป็นเทพสถิตในสวรรค์ชั้นต่างๆ บนเขาพระสุเมรุ อันเป็นความเชื่อที่เกิดขึ้น จากความเชื่อระหว่างศาสนาพุทธและศาสนาพราหมณ์ผสมกัน ที่น่าสังเกตอีกอย่างก็คือ ปราสาทนกหัสติลิงค์ของศพพระสงฆ์จะมีเสาไม้ไผ่ขนาดใหญ่ สูง (ไม่ซ้ำ) 4 ต้น ปัก 4 มุมของปราสาท ข้างบนใช้ผ้าจีวรหรือผ้าสังฆาฏิของผู้มรณภาพ ซึ่งเป็นเพศาน นักปราชญ์โบราณท่านกล่าวว่ามีความหมายหลายประการ ประการที่ 1 สมัยโบราณ ไม่มีถนนหนทาง ภูมิประเทศเป็นป่าเขารกทึบ ต้นไม้สูง ที่ทำไว้เช่นนี้เพื่อให้ผู้เดินทางมาร่วมงานเห็นเด่นชัด ดังเช่นเราเห็นป้ายสถานีบริการน้ำมันในปัจจุบัน ประการที่ 2 นักปราชญ์ท่านกล่าวว่า ร่างกายของคนเราประกอบขึ้นด้วยธาตุ 4 มี ดิน น้ำ ลม ไฟ เมื่อเกิดมาแล้วก็ต้องแตกสลายไปในที่สุด เพื่อให้ผู้ร่วมงานนำไปคิดปองอนิจจัง เมื่อคราวตายมาถึงตนประการที่ 3 เป็นเครื่องหมายแสดงว่า พระสงฆ์เป็นผู้ประกอบด้วยจตุรปริสฺสทธิศีล (ศีลเป็นเหตุให้ปริสฺสทธิ 4 อย่าง) มีสารวมในพระปาฏิโมกข์ สารวมในอินทรีย์ ทั้ง 6 คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ เลี้ยงชีพในทางที่ชอบและการพิจารณาก่อนบริโภคปัจจัย 4 คือ เครื่องนุ่งห่ม อาหาร ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค สำหรับวัดที่มีพื้นที่กว้างขวาง หรือบริเวณทุ่งนาที่อยู่ใกล้วัด จะทำปราสาทนกหัสติลิงค์ไว้ในบริเวณนั้น เผาตรนั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งวันฉาปนกิจศพ หรือพระราชทานเพลิงศพ จะมีศรัทธาประชาชนผู้ที่เคารพนับถือมาร่วมทำบุญอย่างมากมาย ผู้มีจิตศรัทธานำน้ำดื่ม อาหาร ของหวาน ตั้งโรงทานเลี้ยงผู้มาร่วมงานอย่างไม่ขาดตกบกพร่อง ชาวล้านนาถือว่า การมีส่วนร่วมในงานศพของพระเถระจะได้บุญกุศลมาก เป็นวัฒนธรรมความเชื่อที่ถูกถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ ซึ่งไม่มีชนกลุ่มใดของประเทศเสมอเหมือน นอกจากบนผืนแผ่นดินล้านนานี้เท่านั้น

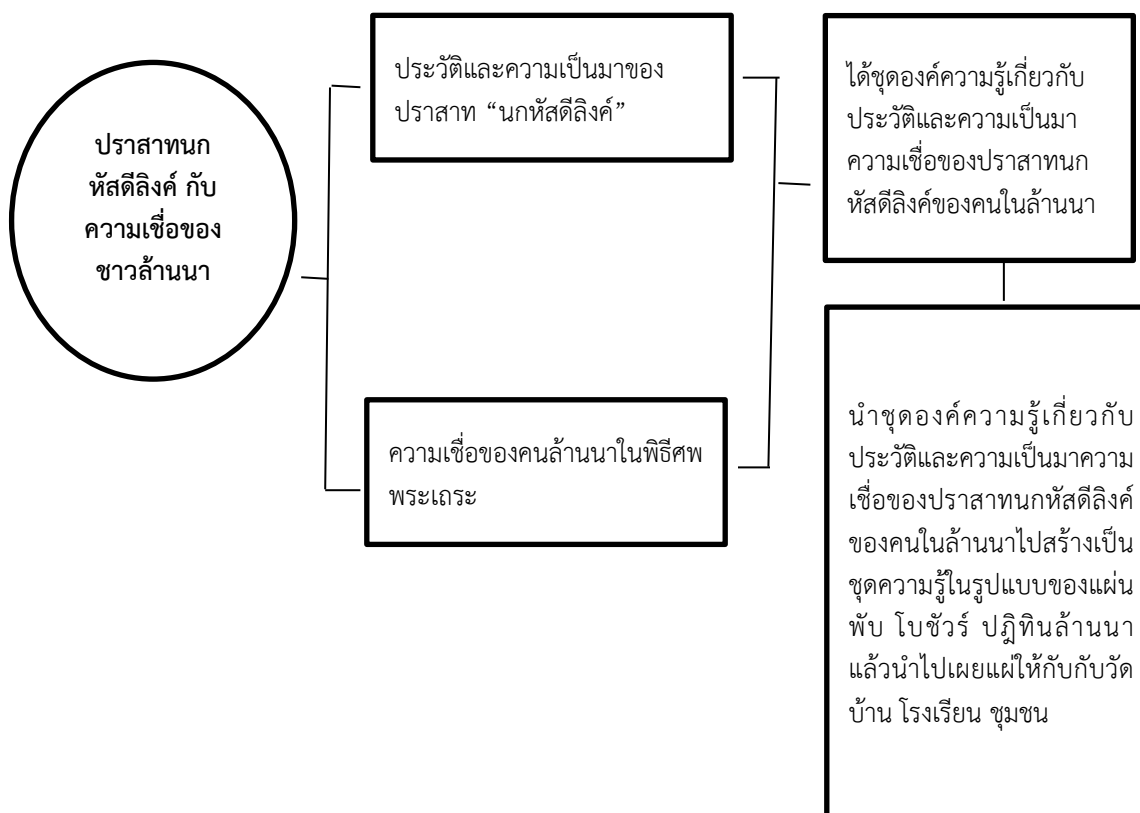
ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับ ควรมีการศึกษาริบททางวัฒนธรรมและสังคมของการทำปราสาทในล้านนาของภาคเหนือตอนบนความเชื่อของชาวล้านนาโดยการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย ประกอบไปด้วย เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส และ ผู้ว่าราชการจังหวัด สำนักงานพระพุทธศาสนา สำนักงานวัฒนธรรม ตลอดจนถึงปราชญ์ล้านนา ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญในด้าน โบราณคดีล้านนา

ข้อเสนอแนะเชิงวิจัยและพัฒนา

ควรมีการศึกษางานวิจัยเรื่อง ศพล้านนาปราสาทนกกหัสติลลิ่งคู่ไม้ศพ และนำองค์ความรู้ที่ได้ไปสร้างชุดความรู้ดังต่อไปนี้คือ

References

- ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยพายัพ. (2559). **ปราสาทนภสถิตลิ่งค์**. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยพายัพ
เทศบาลเมืองลำพูน. (2560). **การส่งเสริม (พิธีกรรมเกี่ยวกับการปลงศพ)**. ลำพูน : อานนท์การพิมพ์
วรวิทย์ คงบุญ. (2560). **ปราสาทนภสถิตลิ่งค์**. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิโกมลคีมทอง.
มณี พยอมยงค์. (2561). **ปริศนาธรรมงานศพ**. กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอส.อาร์.พรินต์ติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด
สมศักดิ์ ปรีดานนท์. (2561). **ปราสาทนภสถิตลิ่งค์**. กรุงเทพมหานคร : ไพริน.
ผศ.จินตนา มัชฌิมบุรุษ(2560). “ปราสาทนภสถิตลิ่งค์” สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเชียงใหม่
เชียงใหม่ : บริษัทเชียงใหม่พรินต์ติ้งจำกัด.
พัฒน์ เพ็งผลา.(2559). **ประวัติวรรณคดีบาลี**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต).(2559). **พิธีกรรมใครว่าไม่สำคัญ**. กรุงเทพฯ : บริษัทสหธรรมิก.